

MINDENKI VÁROSA
SZÍNHÁTÉK 3 FELVONÁSBAN

Szereplők:

Halasi Kálmán, tanár	I. csugari
Katika, a lánya	II. csugari
Katika néni	III. csugari
Joszf Andrejevics Kuzma, kapitány	Bandi, rendőrkapitány
Maja, szubrett és üdvöske	Anya
Misa, táncoskomikus	Apa
Guszt, intrikus	Néma asszony
Lajos, bonviván	Ismeretlen férfi
Rezső, apa és jellemszínész	Tizedes
Lili, táncosnő	I. katona
	II. katona

ELSŐ FELVONÁS

A vasfüggönyön (előfüggönyön) kép- és feliratmontázs, mely a háborúvég hangulatát sugallja. Akkori jellegzetes plakátok, hirdetések, reklámok s rendeletke is például a szökevények felkoncolásáról, a város kiürítéséről. Újságcím kinagyítva a hadihelyzetről, rekvirálásról, látható továbbá egy géppel írott, kinagyított szöveg: a német városparancsnoksághoz írott feljelentés bizonyos Halasi Kálmán történelmtanarról: minden olvasható méretben. Amikor a függöny felmegy, színpadot látunk, s ez ebben az esetben nem szószaporítás. Valóban egy vidéki színház színpada. Ez is a háborúvég hangulatát adja. Kopott, sokszor használt díszletek, porlepte, pókhálós berendezés. Az utoljára játszott operett — a Sárgapitykés közlegény — díszletei felejtődtek itt (a színlap különben szintén ott van a montázsban). A színház hónapok óta nem játszik már. Az egyik díszletfalon nagy fekete cirillbetűkkel: „Mina nyet!”, ami azt jelenti, hogy „akna nincs!”. A

színpadon gyenge fény, majd később kapcsolják be a teljes világítást. A színpad mögött zongorafutamok, korabeli dalok, slágerek, katonadalok, indulók töredékei, valaki ezzel úzi el unalmát — gyakorol. Egyelőre a fénykévében két férfi sakkozik, a színház egy táncosnője gimnasztikázik, fáradhatatlanul gyakorol — a felvonás alatt is többször újra kezdi majd. Úgy hírlik, újra lesznek előadások. Erre a hírre jöttek — s jönnek majd egymásután a színház itt maradt tagjai.

1. jelenet

(Hátul a színpad mögött óriási dörrenés, a két sakkozó megriad, a táncosnő a fenekére huppan.)

TÁNCOSNŐ: Te jó isten! Ide belöttek! MISU (a táncoskomikus, a színpad mögül előbotorkál): Mindenki őrizze meg a nyugalomát. Ez én voltam! GUSZTI (az intrikus, az egyik sak-

- kozó): Mit komédiázol? Nem vagy a színpadon.
- MISU: Hát ez mi, ha nem színpad?
- GUSZTI: Színház az egész világ. Ahogy egy angol mondta, aki értett valamit a dolgokhoz.
- LAJOS: Talán vártad, hogy bejön a taps a hatásos belépés után?
- TÁNCOSNŐ: Minek is akkorát durrantani?
- MISU: Akart az átok durrantani. A sötétben ráléptem egy deszka végére, a másik vége valahogyan felcsapódott és oldalba vágta a nagydobot. Kiszakadt az egyetlen színpadképes nadrágom. Micsoda átkozott rendetlenség van ott, a díszletek mögött.
- LAJOS: Méghogy díszletek! Ezek neked díszletek?
- MISU: Utoljára a Sárgapitykés közlegényt játszottuk itt, március tizenkilencedikén. Amikor bejöttek a németek. *(Felvesz egy ottfelejtett léccet, megtámaszt egy valóban befelé dőlni akaró díszletfalat.)*
- LAJOS: Egyelőre ez van. És egy váratlan sakk, Gusztikám!
- TÁNCOSNŐ: Egy döglött lovat láttam a korzó közepén. Gyönyörű volt, mondhatom. Úgy megijedtem. És most is, amikor Misu bácsi akkorát durrantott... még mindig hogy ver a szívem.
- MISU *(a táncosnő mellére tenyerel)*.
- GUSZTI: Na, na, Misukám! Te csak ne tapogasd a társulat mellét.
- TÁNCOSNŐ: Azt hittem, hogy belőttek.
- GUSZTI: A városban csend van és nyugalom. Az oroszok két napja ágyúlövés nélkül vonultak be a városba.
- LAJOS: Félelmetes csend. És egy döglött ló a korzó közepén.
- LAJOS: Esetleg a németek visszalőttek.
- MISU: A csodafegyverükkel, ugyebár?
- LAJOS: Sose lehet tudni, mi következik... most például... egy újabb sakk, Gusztikám!
- GUSZTI: Ki a fene veri ott hátul a zongorát!? Képtelen az ember koncentrálni.
- MISU: Blöff az egész! Üres blöff!
- GUSZTI: Te sem így beszéltél, amikor itt voltak a németek.
- MISU: Papirom van róla, hogy igenis beszéltem. A csodafegyverről is, a németek vereségéről is, sőt azt a viccet is én találtam ki, hogy amikor Hitler felmegy a mennyországba...
- MIND *(tiltakozik)*: El ne mondd... Jaj, a könyököm...
- MISU: Én azt is megmondtam, hogy ide be fognak jönni az oroszok.
- TÁNCOSNŐ: Ide? A színházba? Jaj istenem...
- GUSZTI: Papirod van róla!
- MISU: Igenis. A rendőrségen. Csak már nem volt idő elintézni. Névtelen feljelentés. Csak tudnám, ki volt a tettes.
- LAJOS: Ebben az örült kalimpálásban csakugyan nem tud az ember koncentrálni.
- GUSZTI: De most azért figyelj: sakk!
- LAJOS *(felugrik, felborítja a sakktáblát)*: Mi a fenének vagyunk mi itt? Ülünk, sakkozunk, hallgatjuk azt az átkozott kalimpálást. Hölgyeim és uraim! *(Nagy pózzal.)* Játsszani szeretnék! Amikor én, édesapám, kijöttem erre a színpadra a Csókos huszárokban, zsinóros tisztii atilla, csákó a fejemen...
- MISU: A rendőrkapitány megsúgta, hogy az a névtelen feljelentés csakis innen, a kollégák köréből mehetett, olyan dolgok voltak benne.
- GUSZTI: Neked ilyen bizalmas barátod a rendőrkapitány?
- LAJOS: Rossz napok következnek az egykori rendőrkapitány egykori barátaira...

MISU: Mindenki tudja, hogy a Bandi nagy barátja volt a színtársulatnak.
TÁNCOSNŐ: Kérdezték a Maját. Ő futott vele utoljára.

LAJOS: Maja az utóbbi időkben feladta a hazai pályát.

MISU: Igaz, hogy elment valami oberleutanttal?

TÁNCOSNŐ: Menjen is, nem igaz?

GUSZTI: Fogjátok már be a szatókat. Igazi komédiás népség. Csupa pletyka, intrika, irigység még most is. Mintha odakint nem volna ez a szörnyű felfordulás.

LAJOS: Döglött ló a korzó közepén.

MISU: Adjunk hálát az istennek, hogy megúsztuk. Épen maradt a színház. Három napon át három magyar katonára csüngött a vaskereskedés előtt, a platánfákon. A nyakukban tábla. Olvastátok? „Így jár minden szökevény hazaáruló!” Odaképzelttem magam közéjük, negyediknek. Mert valaki innen feljelentett. A szél összeveri a bokámat, a nyelvem kilóg...

GUSZTI: Gusztustalan látvány lettél volna.

MISU: De ha megtudom, ha én egyszer megtudom... ki volt az a drága kolléga...

2. jelenet

(Megjelenik Maja, a színház szendéje, szubrett, üdvöskéje — mindene. Leginkább azonban a brettli darabok kiabáló, rájátszós, kissé ordenárés-jópofofa típusát juttatja eszünkbe. Bőrönd van a kezében.)

MAJA: Szervusztok, gyerekek. Hát itt vagytok? Megvagtok?

MISU: Nézzétek, a Maja...

GUSZTI: Épp most emlegettünk...

MAJA: Drágák vagytok!

LAJOS: Te nem mentél el?

MAJA: Hogy-hogy „nem mentél el?”

TÁNCOSNŐ: Gondoltuk, a németekkel, nem igaz?

MAJA: Miért éppen én... a németekkel, édes tündérkém? Ismerek a tánckarból egyeseket, például: balról a második.

TÁNCOSNŐ: Én a harmadik vagyok, drága tündérem... és jobbról, édesem.

GUSZTI: Helyezkedés kérdése. Balról második. Jobbról harmadik.

MISU: De Majácska drága, mindenki úgy tudta, elvisz téged az az oberleutant.

TÁNCOSNŐ: Oberleutant volt, idő nem volt, nem igaz. Gyönyörű, mondhatom.

GUSZTI: Haj, villámháború! Blitzkrieg, ahogy a német mondja. Ám az orosz előnyomult jobbról is, balról is. A németek kénytelenek voltak igen gyorsan, szinte feltűnés nélkül lelépni a színről.

MISU: Szerencsére. Mert így velünk maradt a Maja. Mit kezd egy társulat drámai szende nélkül? Szubrett nélkül? Üdvöske nélkül?

MAJA: Ti játszani akartok?

GUSZTI: Persze. A díszletek ócskák, de ez itt mégiscsak színház, arra való, hogy játszunk benne, nem?

MAJA: Komolyan beszéltek?

MISU: Ez a helyzet csak átmeneti.

LAJOS: Hogy érted ezt?

MISU: Nem úgy, ahogy te gondold.

Hogy visszajönnek a németek. Hanem úgy, hogy hamarosan vége lesz a háborúnak, az oroszok hazamennek. Elég sokáig voltak távol hazuról. Mi pedig játszunk tovább. Világos?

LAJOS: Ezeket a díszleteket leporoljuk...

GUSZTI: Egy kicsit átfestjük...

TÁNCOSNŐ: Én is begyakoroltam ám közben néhány új figurát.

MAJA: Művészet! Ugyan, hol van az már. Álomvilág. Amikor én a Csókos huszárokban, ekkora pici szoknyában, pruszlikban, a hajamban piros-fehér-zöld szalag... beröppen-tem a színpadra...

MISU: És amikor én, mint hülye pincér, karomon a tálca, végigkacsáztam a színpadon... Meg kellett dögleni rajtam!

MAJA: Csókos huszárok... hol vannak a csókos huszárok.

GUSZTI: Hadifogságban, kedvesem. Hadifogságban.

TÁNCOSNŐ: Gyönyörű, mondhatom!

LAJOS: Mikor én például a Sárgapitykés közlegényben kijöttem a színpadra... Sárgapitykés közlegény... micsoda tapsorkán. Fenét orkán! Hurrikán! Hol van már a Sárgapitykés közlegény...

GUSZTI: Ha jól tudom, legalább száz-tízezer a Don-kanyarban. Fekszeknek szépen, csöndben. Belőlük már nem lesz publikum. És további három helybeli közlegény — három napon át csüngött a vaskereskedés előtt. Hazaszöktek a családjukhoz, elfogták őket. Elrettentő példa lett belőlük. Na most aztán játszd el a megmaradtaknak a Sárgapitykés közlegényt.

LAJOS: Hát ez valóban nem megy.

MISU: Meg kell gondolni, mit játszszon el a társulat. Végére is az volna jó, ha mindenki végre olyan szerepet játszhatna, amire vágyik. Mindig is vágyott. Csak éppen nem jutott hozzá. Istenem, ha én egyszer...

GUSZTI: Tessék, témánál vagyunk. Fogadjunk, hogy Misu, közszeretetek örvendő táncoskomikusunk — drámai szerepre vágyik. Hős akar lenni! Talán éppen Hamlet? Vagy Lear király?

MISU: Igenis, unom már, hogy én mindig hülye pincér legyek, vagy gyagyás öreg gróf. Nekem vannak ámbícióim, ha tudni akarjátok. És én majd egyszer megmutatom nektek, megmutatom mindenkinek! *(Kisiet a színről.)*

GUSZTI: Halljátok? Neki ámbíciói vannak!

LAJOS: Elképzeléseim nekem is vannak. Például — a Csárdáskirálynő.

GUSZTI: Arról, barátom, le kell mondani. Legalábbis amíg itt vannak az oroszok... Csárdás is, meg királynő is... grófok, hercegnő!

MAJA: Ti itt együtt vagytok a színházban. Miért?

LAJOS: Te is azért vagy itt, mert megkaptad a direktor üzenetét, nem?

MAJA: Miféle üzenet?

LAJOS: Hogy aki csak teheti, ma délután három órára jöjjön be a színházba, mert összeáll a társulat... már aki megmaradt... Hány óra? Mi az, nincs óra senkinél?

TÁNCOSNŐ: Ki jár most órával az utcán?

LAJOS: Mindegy. Várjuk a direktort.

MAJA: Azt ugyan várhatjátok. Szeregett direktorunk álruhába öltözött, és meglépett.

MIND: Meglépett!

MAJA: Azt mondta, hogy végre megléphet a feleségétől. Felszállt egy véletlenül még elindított tehervonatba, bakternek öltözött. Kis piros zászlóval integetett.

LAJOS: Elvitte a kasszát... háromhavi gázsinkkal együtt.

TÁNCOSNŐ: Gyönyörű, mondhatom!

MAJA: És most én álljak be egy ilyen szétvert társulatba.

LAJOS: Hogy-hogy szétvert társulat? A társulat — itt van. Legalábbis a gerince. Te is itt maradtál.

GUSZTI: Azért vagy itt, mint mi, a többiek: játszani újra.

TÁNCOSNŐ: Csakhogy útibörönd van vele, nem vettétek észre?

GUSZTI: Csakugyan. Maja, nem magyaráznád meg?

MISU *(bejön, Hamletnek öltözve. Körülményesen beáll a monológ pózába):* „Lenni vagy nem lenni: az itt a kérdés. Akkor nemesb-e a lélek, ha tűri balsorsa minden nyűgét s nyilait; Vagy ha kiszáll tenger fáj-

dalma ellen, s fegyvert ragadva véget vet neki?"

MAJA: Misukám... hagyd ezt a butaságot.

MISU: Nem voltam jó Hamlet?

MAJA: De. Jó voltál. De egyáltalán — játszani... Nem...

LAJOS: Miért jöttél akkor be a színházba?

MAJA: Mert... dolgom van itt. Meg el akartam búcsúzni ezektől a falaktól... díszletektől... *(A díszletekre int, közben megpillantja a „Mina nyet!” felírást, megrémül, fel-síkit, a többi döbbenet nézi, amint a felírásra mutogat.)* Az ott... ott... nézzétek... Már ide is bejöttek. Mi van oda írva?

LAJOS: Csakugyan. Várjatok, én tudok valamit a nyelvükön. *(Olvassa bakadozva.)* Mi... na... nyet... Mina nyet! Mi az a mina? Az ám, akna! Nincs akna.

MAJA: Jaj istenem... lehetséges, hogy alá vagyunk aknázva?

MISU: Átkutatták... láthatod, átkutatták.

LAJOS: Nem fogunk felrobbanni.

MAJA: Nem, nem, ... én itt egy per-cig sem maradhatok...

(Odakint megint az az óriási dörre-nés, mindenki megdermed.)

TÁNCOSNŐ: Te jó isten... robbanunk!

MISU: Lehet, hogy mégis van akna?

LAJOS: Alá vagyunk aknázva.

3. jelenet

(Bandi, a rendőrfőnök jön ki riadtan a színpal mögül, természetesen civilben, sőt hordársapka a fején, kezében két bőrönd, orra alatt nevetés-gesen odabiggyesztett álbajusz. A színen levők láthatólag megkönnyeb-bülnek.)

MISU: Mindenki őrizze meg a nyugal-mát. Ez itt szeretett egykori rend-őrkapitányunk, a Bandi, hordárnak álcázva. Bajuszt ragasztott, de azért ő az.

GUSZTI: Megjelenése mindig jelentős esemény a színház életében.

BANDI: Mi volt az?

MISU: Ráléptél egy deszkára, ami ol-dalba vágta a nagydobot. Külön-ben szervusz.

LAJOS: Hogy kerültél ide, egykori barátunk? És honnan az álbajusz? Meg az a hordársapka?

MISU: Nyilván kellék.

BANDI: Szervusztok... kisztihand... Hogy-hogy, ti itt?

LAJOS: Bocsáss meg, ez itt színház. Mi pedig színészek. De a te megje-lenésed... már ne haragudj... És ezek a bőröndök...

MAJA: Ugyan, ne maceráljátok. Élet-veszélyben van. Ha valaki felismer-né...

TÁNCOSNŐ: Az volna a gyönyörű, nem igaz?

BANDI: Az isten verje meg... *(Le-rogynik egy székre.)* Alig tudtam idáig elvergődni.

GUSZTI: Ezekkel a dögnehez koffe-rekkel nem csoda. Mi van bennük?

BANDI: Mit tudom én?

TÁNCOSNŐ: Az is csak kellék, nem igaz?

BANDI: Az egyik az enyém. A mási-kat valaki a patika előtt nyomta a kezembe, hogy vigyem ki az állo-másra. Tíz pengőt adott előre.

LAJOS: De hisz nem is jár a vonat.

BANDI: Persze, hogy nem. Itt len-nék, ha járna? Tegnap még volt egy, véletlenül.

MISU: Amivel a direktornak sike-rült...

MAJA: Neki nem.

BANDI: Ki kell jutni ebből az átko-zott városból...

TÁNCOSNŐ: Beáll a társulatba, dísz-letlogatónak, nem igaz?

BANDI: Majácska... hát nem mondtad el nekik?

LAJOS: Már kezdem érteni. Gyerekek, ezek kettesben szökni akarnak.

De miért jöttetek épp ide?

BANDI: Nem mondtad el nekik...

4. jelenet

(Rezső, a jellemszínész viharzik be valamelyik oldalkijáraton.)

MISU: Itt a Rezső!

GUSZTI: Van már jellemszínészünk. Nemsokára együtt egy jó kis társulat.

REZSŐ: Gyerekek... itt vagyok... Istenem, hát újra együtt! A mi kis családias, melegszívű társulatunk. *(Mindenkít megötel, végül a rendőrfőnökhöz ér.)* És maga... kicsoda maga?

TÁNCOSNŐ: Ő a plusz egy fő. Új tag.

LAJOS: Ő, kérlek *(letépi az álbajuszt, leveszi a hordársapkát a főnök fejéről)*... ő!

REZSŐ: Bandi... A rendőrkapit... *(Szója elé kapja a kezét.)* De hisz téged mindenfelé keresnek... téged a platánfára, annak is a legmagasabb ágára... fel akarnak akasztani. Azoknak a katonáknak a hozzá tartozói, akiket ugyanoda te... felkötöttél...

BANDI: Mit tegyek, mondjátok? Álljak le magyarázkodni, hogy rendelet volt rá... ki volt adva parancsba...

MISU: Nem, nem ajánlom.

BANDI: Ki kell jutnom ebből az átkozott városból. Gondoskodtam megfelelő iratokról. Feltétlenül kell hozzá való öltözék...

TÁNCOSNŐ: Újabb öltözék? Hát ez nem jó?

GUSZTI: Milyen újabb öltözékre gondolsz, kérlek?

BANDI: Papi ruha... Reverenda, vagy hogy hívják...

MISU: Papi ruhába öltözni? A bolsevisták minden papot felakasztanak.

REZSŐ: Ha itt marad — felakasztják. Ha elmegy — felakasztják.

TÁNCOSNŐ: Legjobb lenne, ha ő maga magát felakasztaná, nem igaz?

BANDI: Igenis nagyon jó gondolat... a papi öltözék! Adjatok minél gyorsabban egyet. A bolsevisták nem bántják a papokat, direkt ki van nekik adva parancsba.

MISU: De hiszen épp te magad mondtad egy nagygyűlésen... máglyát raknak papokból, apácákból.

MAJA: Ha mondta, mondta, na és? Mondani kellett.

TÁNCOSNŐ: Ki volt adva parancsba, nem igaz?

GUSZTI: Éppenséggel van egy reverenda. Amiben a Tartuffe-öt játszottam.

MAJA: Gyerünk a jelmeztárba.

LAJOS: Én ezt a szökési komédiát ellenzem.

MAJA: Te mondd ezt, akivel olyan felejthetetlen sikereket arattunk...

LAJOS: Éppen azért! Mit ér a hősszerelmes, ha nincs mellette szubrett?

TÁNCOSNŐ: Csak menjen nyugodtan a Maja. Majd kipróbál engem a Lajos. Ugye, ki fogsz engem próbálni, Lajos?

MAJA: Ki fog téged próbálni, édesem. Bandika, hozd a koffereket.

MISU: Addig egy lépést se, amíg egy kérdésemre a Bandi meg nem felel. Úgy is, mint egykori rendőrkapitány.

BANDI: De Misukám, mi ütött beléd?

MISU: Csak semmi Misukám. Csak egyetlen kérdés. Itt és most azonnal tisztázni akarom, ki akart engem a platánfára juttatni?

REZSŐ: Hagyjátok már azt az átkozott platánfát...

MISU: Te említetted, hogy csakis innen írhatta valaki azt a feljelentést. Kimondod a nevét, aztán mehetsz.

BANDI: Ti is kíváncsiak vagytok rá?
(*Hallgatás.*) Hogy ki ki ellen írt feljelentést?

MISU: Ragaszkodom hozzá.

BANDI (*Lajoshoz*): Te nem akarsz megtudni, ki jelentett fel?

LAJOS: Engem feljelentettek? Ki volt az a gazember?

BANDI (*Gusztihoz*): Gusztikám, te is tudni akarsz a feljelentőd nevét?

GUSZTI: Ha volt — feltétlenül!

BANDI (*Rezsőhöz*): Te nem sejtetted ugye, hogy téged ki akart a platánfára juttatni?

REZSŐ: Engem? A jellemszínészt? Platánfára?

BANDI: És te Maja, ha akarsz...

MAJA (*nemet int*).

BANDI: Én mindenkinek megmondhatom, ki volt a feljelentője, név szerint.

LAJOS: Felháborító! Engem, a társulat bonvivánját...

MIND: Engem! Pont engem! Gyalázat. Aljas gazember.

MISU: El a kezeket a kofferekről mindaddig, amíg az a név el nem hangzik.

BANDI: Rendben. De akkor azt is meg kell ám mondani, hogy mit írtatok egymásról. Egyik a másiktól, a másik a harmadiktól, a harmadik a negyediktől — és így tovább.

TÁNCOSNÓ: Az volna még a gyönyörű!

REZSŐ: Teljesen felesleges belemenni a részletekbe.

LAJOS: Nincs rá időd. Menne kell innen máris. Azonnal

GUSZTI (*megragadja az egyik koffert*): Segítsünk nekik, gyerekek. (*Elindul az egyik kofferral, követi őt Lajos, Bandi, majd Maja.*)

TÁNCOSNÓ (*harsányan kacagva leül egy székre, mint aki nem tud a lábán megállni. Aztán feláll, vidám, szeles tánclépések, majd újra leül, látszik rajta, hogy alig bír az örömevel*): Elment a Maja... Majd

felfigyelnek rám. A Lajoska már meg is ígerte.

MISU: Tudod te, hogy mi vagy a Maja-hoz képest?

REZSŐ: Hagyjátok már... legalább mi ne essünk egymás torkának. Direktorkunk sincs. Itt maradt a társulat Maja nélkül. Hogy fogjuk színtre vinni például az Úri murit? Ő játszotta Rozikát. Én meg Csörgő Csuli voltam. Óriási szereposztási tévedés! De ki lesz most már a Rozi?

TÁNCOSNÓ: Meg fog lepődni, mi mindent tudok.

REZSŐ: Milyen jó kis társulatunk volt. Shakespeare, Erdélyi Mihály. Herczeg Ferenc. Pirandello. Sőt — Móricz Zsigmond. Úri muri.

(*Gusztis és Lajos visszatér, de jelmezben. Lajos fehér tengerészti jelmezben, Gusztis pedig Tiborcnak öltözve.*)

LAJOS (*daliásan tiszteleg a közönségnek*): Pinkerton sorhajóhadnagy a Pillangókisasszonyból, hölgyeim és uraim, szolgálataukra!

MISU: Kicsit lötyög. Lefogytál.

TÁNCOSNÓ: Gyönyörű vagy, mondhatom!

GUSZTI: Na, gyerekek, milyen Tiborc lenne belőlem?

„Ő csordaszámra tartja gyülevész hordáit! éppenséggel, mintha minden hajszála egy őrzőt kívánna; sok meránit, olykor azt hinné az ember, hogy tán akasztani viszik, úgy körül van véve a léhűtőktől, s mi egy rossz csősz alig tudunk heten fogadni. Ő táncmulatságokat ad szüntelen úgy, mintha mindég vagy lakodalma, vagy keresztelője volna”... és így tovább, és így tovább.

MISU: Óriási. Engedd meg, hogy Hamlet szavaival figyelmeztesselek: „Szavald a beszédet kérlek, amint én ejtém előtted: lebegve a nyelven; mert ha oly teli szájjal mon-

dod, mint sok más színész, akár a város dobosa kiáltaná ki verseimet. Ne is fűrészd nagyon a levegőt kezeiddel, így: hanem jártasd egészen finomul... *(Lajoshoz)* Mit képzelsz, elnézik neked a... az oroszok, hogy angol tengerésztiszt páváskodjon itt a színpadon?

LAJOS: Az oroszok meg az angolok szövetségeseek. Nem? Miért ne páváskodhatnak? Még tapsolnának is nekem!

(Lent, a zenekari árokban, a bezárt ajtón dörömbölés hallik. A színészek riadtan a rivalda elé gyűlnek, hallgatóznak. A dörömbölés még hangosabban megismétlődik.)

REZSŐ: Minek emlegettétek őket? Most aztán... itt vannak.

(Újra dörömbölnek.)

Valakinek oda kéne menni...

LAJOS: Kinyitni... mielőtt ránktörrik.

GUSZTI: De ki lesz az a valaki?

REZSŐ *(a táncosnőhöz)*: Kicsikém... te vagy a legfiatalabb.

LAJOS: És mindjárt más, ha nő nyit nekik ajtót, nem igaz?

MISU: Nagyon fontos az első benyomás...

TÁNCOSNŐ *(óvatosan lelépked a zenekari árokba, a többi feszülten figyel. A táncosnő kinyitja az ajtót)*.

MISU: Mindenki őrizze meg a nyugalalmát... azt a kicsit, ami még megmaradt.

5. jelenet

(A zenekari árokból egymás nyomában három igen szegényes öltözékű, borotvátlan, borzas idős paraszt lépked felfelé, oldalukon tarisznya, kezükben bunkós végű bot.)

MISU: Hála istennek... hazánkfiak.

REZSŐ *(visszanyerve biztonságát)*: Hát maguk... kicsodák?

I. CSUGARI: Jó napot kívánunk. Mink vagyunk a csugariak, kérem alázatosan.

LAJOS: Csugariak? Isten az atyám, a három csugari. Csak nem az Úri muriból?

II. CSUGARI: Nem, tekintetes úr. Egyenesen Csugarról.

III. CSUGARI: Mink a Csörgő Csuli tekintetes urat keressük.

MISU *(Rezsőre mutat)*: Itt áll maguk előtt.

I. CSUGARI: Nem hajaz rá, kérem alázatosan. Egy íze se hasonlít...

REZSŐ: Micsoda? Tudják, mit írt az én élethű figurámról a kritika? „Meg-dög-lött a nagy kan... Így még nem vót a szívemhez nőve egy dísznő.”

II. CSUGARI: Nem, ü nem az a Csörgő Csuli tekintetes úr, akit mi keresünk.

LAJOS: Ezek kollégák. Valamelyik társulattól!

REZSŐ: Na kérem, ne kecmeceljünk itten. Kik maguk tulajdonképpen és mit akarnak.

III. CSUGARI: Mink vagyunk a csugariak, akiknek a Csörgő tekintetes úr adós maradt a regulírozás árával.

II. CSUGARI: Érti már a tekintetes úr?

GUSZTI: „... tekintetes úr!”

MISU: Bizony isten, jól adják.

LAJOS: Hozzánk akarnak leszerződni.

GUSZTI: Aztán mondják csak: nem éheztek meg azon a hosszú úton? Mert az Úri muriban a csugariak leülnek, szalonnát, hagymát vesznek elő... Eszegetnek...

I. CSUGARI: Jól mondod, tesvir... *(Leülnek, tarisznyát bontanak, evéshez látnak.)*

II. CSUGARI: Ami igaz, igaz, el is fáradtunk, meg is éhezünk... Mert igen messziről jövünk... Úgy látom, tesvir, te is nagy utat tehetél

- meg... igen-igen elnyűtt a lábbed.
 III. CSUGARI: Meg még a haja is, hogy megnőtt! Tifelétek tán meg se ilne a borbély! Ahogy látom...
- I. CSUGARI: Nem tudom, tetszenek-e tudni, hun van a mi falunk, Csugar.
- REZSŐ: Hogyne tudnánk. A mesében. Illetve Móricz Zsigmond fantáziájában.
- MISU: Milyen jól adják...
- I. CSUGARI: Jó, hogy tetszik mondani. Mink is hallottunk róla, hogy egy Móricz nevű tekintetes úr beleírta a mi esetünket valami könyvbe vagy kalendáriumba...
- III. CSUGARI: Ha ugyan igaz, mert mink írást nem tudunk, betűt nem ismerünk...
- II. CSUGARI: A pinzünket azóta se kaptuk meg. Hát van a földön igazság, tessenek mondani. *(Gusztihoz)* Na, gyere, tesvir... megéhezhetél!
- GUSZTI *(odamegy, elfogadja a kínálást)*.
- I. CSUGARI: No, ha nem tetszenek megvetni... *(Rezsőhöz)* megkínálnánk a tekintetes urat... *(Lajoshoz)* meg a nagyságos tiszt urat is. *(Misuhoz)* ...de még a méltóságát is.
- III. CSUGARI: Kisasszonykám, no... TÁNCOSNŐ *(odamegy, elvesz egy katonát)*: Köszönöm, bácsikám.
- MISU: Bizony isten, jól csinálják.
- LAJOS: Jobban, mint a mi kollégáink.
- II. CSUGARI *(Gusztihoz, aki tőle is elfogad egy falatot)*: Egyél, tesvir, ... jut ebből neked is... megazisten, ahány tekintetes úr van a világon.
- REZSŐ: Egy kicsit... hogy is mondjam... naturalisták.
- MISU: Szerződtetni kell őket.
- GUSZTI *(visszajön a csugariaktól)*. Ezek nem kollégák. Ez három igazi csugari. Nézd meg a tenyerüket. Mint a cipőtalp, olyan kemény.
- REZSŐ: No, emberek, hát akkor tisztázzuk a dolgokat. Maguk ugyebár a csugariak. A három csugari, aki a pénze után megy.
- II. CSUGARI: A rigolirozás ára. Amivel a Csörgő Csuli tekintetes úr tartozik. Mióta járunk már a pizünk után.
- REZSŐ: Az bizony nem tegnap történt — ha igaz egyáltalán.
- I. CSUGARI: Éppen olyan igaz, tekintetes úr, minthogy mink vagyunk a csugariak...
- REZSŐ: Éppen itt van egy bökkenő. Maguk azt mondják, hogy Csörgő Csuli tartozik azzal a pénzzel...
- III. CSUGARI: A földmunka... a rigolirozás ára...
- II. CSUGARI: ...ahány tekintetes úr van a világon.
- REZSŐ: Most leleplezték magukat. Elfelejtették a saját szerepüket. Hiszen az Úri muriban nem Csörgő Csuli tartozik a csugariaknak, hanem... Szakhmáry Zoltán.
- LAJOS: Az ám! Hát persze.
- MISU: Ennek ellenére jól csinálják.
- I. CSUGARI: Eredetileg úgy is vót...
- III. CSUGARI: Nem tudom, tetszetek-e hallani, hogy az a Szakhmáry Zoltán nevű tekintetes úr, miér, miér nem, felgyújtotta a tanyáját, maga magát pedig főbe lőtte...
- REZSŐ: Ezzel végződik a darab. Jöhet a függöny.
- III. CSUGARI: Mikor mindez megvót, a temetés elmúlt, akkor a Csörgő Csuli tekintetes úr megvette a tanyát is, a birtokot is az özvegy Szakhmárynéától, átvállalta az adósságot is. Így aztán nekünk most már Csörgő Csuli tekintetes úr tartozik a rigolirozás árával...
- II. CSUGARI: ...megazisten, ahány nagyságos meg tekintetes úr van a világon.
- GUSZTI: Ezek igazi csugariak.
- REZSŐ: De hogyan jutottak el onnan épp ide, a mi városunkba?

I. CSUGARI: Nagy sorja van annak, tekintetes úr...

MISU: Istenemre, jól csinálják.

I. CSUGARI: Amikor a front Csugar felé közeledett, Csörgő tekintetes úr befogatott három szekérbe, mind-egyik szekérbe négy-négy ló, felhántak a szekérre minden értéket, aztán nyargalva ki a kastélyból, mert azt mondja, ü nem várja be az oroszokat.

II. CSUGARI: Na, gondoltuk, sose látjuk többet, de ott egye a fene ütet, hanem viszi a mi pizünket is...

III. CSUGARI: Utána eredtünk. Hár-munknak van egy lova, azt befog-tuk, gyerünk a pizünk után.

I. CSUGARI: Így jutottunk el ide. Itt aztán érdeklődtünk: ki látta, hun látta — senki se látta.

II. CSUGARI: Annyi rengeteg nagysá-gos úr meg tekintetes úr pucol most onnan, mifelőlünk erre nyugatnak, ki győzi üköt észben tartani?

REZSŐ: De miért jöttek éppen ide, a színházba?

LAJOS: Az ám — miért éppen ide?

I. CSUGARI: Benéztünk a szállodába. Ott vót egy tekintetes úr, arany-zsinóros sapka a fején — megkér-dezte, atyafiak, mi járatban...

MISU: Az öreg Kubala. A portás.

I. CSUGARI: Ü mondta aztán, hogy ha maguk csugariak, oszt a Csörgő Csulit keresik, hát menjenek csak bátran a színházba.

REZSŐ: Milyen intelligens...

III. CSUGARI: De hát úgy látszik, tévedett, mert ez a tekintetes (*Re-zsőre érti*) nem az a Csörgő tekin-tetes úr, aki nekünk adósunk ma-radt.

REZSŐ: Milyen szerencse.

II. CSUGARI: ... ahány tekintetes úr van a világon! Így hát, tesvirek, ide is hiába jöttünk. (*Felszedelőzköd-nek.*) Ettünk, megpihentünk, mehe-tünk tovább.

I. CSUGARI: Illetőleg... mennénk,

ha tudnánk. Mert hogy, hogy nem, a lovunk egyszer csak kidőlt.

III. CSUGARI: Elhagyta a lilek.

LAJOS: Az a ló, a korzó közepén... a maguké?

II. CSUGARI: Volt. Drága jó erköl-csű ló, micsoda ló! Így még nem vót a szívemhez növe egy ló, sohase.

I. CSUGARI: Megköszönjük a tekin-tetes urak hozzánk való szívessé-gét...

REZSŐ: Nincs mit.

III. CSUGARI: Azt is csak megkö-szönjük.

I. CSUGARI: Hát akkor... ha mégis útjukba akadna valahol Csörgő te-kintetes úr, tessék neki megmonda-ni, hogy keresték a csugariak.

II. CSUGARI: No, isten megáldja ma-gukat.

REZSŐ: Magukat is, jóember:

(*Miközben elindulnak vissza azon az úton, ahol jöttek, a III. csugari meg-áll, még valamit mondani akar.*)

III. CSUGARI: Ejnye mán... nem tudnák-e megmondani, hun lehetne megtalálni azt a Móricz Zsigmond tekintetes urat, aki megírta ezt a mi helyzetünket valami könyvbe.

REZSŐ: Azt, barátom, hiába keres-nék. Két éve halott.

I. CSUGARI: Meghalt? Hm. Isten nyugosztalja.

II. CSUGARI: Ilyen a szegény em-ber szerencséje. Egy jó emberünk volt a tekintetes urak között, az is itt hagyott bennünket... megazis-ten, ahány tekintetes úr van a vi-lágon. (*Elmennek.*)

6. jelenet

(*Miközben a csugariak lefelé lépke-dnek a lépcsőn, jobbról csendben meg-jelenik s a háttérben megáll a rend-őrkapitány és Maja — természetesen átöltözve. Bandin hosszú, papi reve-renda, széles karimájú fekete kalap, szemüveg. Maja apácaöltözetben, raj-ta is szemüveg. Leteszik a bőröndö-*

ket, ők is a távozó csugariak után néznek. A színészek rájuk pillantanak, kissé meghökölnek: az álöltözet valóban pompás, felismerhetetlenné tette őket.)

MISU: Szent atyám — Bandi. Szent anyám — Maja!

BANDI: Kik voltak ezek?

LAJOS: Remek jelmez!

BANDI: Nem engem kerestek?

GUSZTI: Afelől nyugodt lehetsz.

MAJA: Gyerekek, hogy kell a keresztet vetni? Bandi nem tudja. Református.

LAJOS: Így... (Megmutatja.)

REZSŐ: Visszafelé az oroszok csinálják.

(Odakint ismét az a nagy durranás, méghozzá nem is egy, hanem gyors egymásutánban három. S egymás nyomában kilép a színpalak mögül három szovjet katona. Elöl egy tiszt, kapitány, mögötte egy tizedes, majd egy közlegény. A tiszt derékszíján pisztoly, a katonák hanyagul géppisztolyt lóbálnak. Amikor a társaságot meglátják, a géppisztolyt előkapják. A színpad megdermed.)

MISU: Mindenki őrizze meg azt a kicsi nyugalmát is, ami még megmaradt.

TIZEDES: Csto? Csto gavaritye? Baron... da?... Baron?

MISU: Én? Báró?

TIZEDES: Feudálnij, da?

LAJOS: Nem! Nyet! Tovarís! On nye baron! Nem báró! Teater... színész... Hamlet!... Hamlet...

TIZEDES: Á, Gamlet, da? Ti... (Lajosra érti) fasiszt! Oficér!

LAJOS: Nem... nyet... nyet... ja vonviván! Én... hogy az istenben mondják azt, hogy színész?

BANDI: Legalább köszönj nekik.

LAJOS: Drasztutye, tovarís... drasztutye...

TISZT: Zdrásztvujtje.

TIZEDES: Ah... Pop! Da? Pop!

GUSZTI: Mindjárt kiderül, akasztják-e a papokat a bolsevikok.

TIZEDES: Bolsevik? Kgye bolsevik? Ah... (megveregeti Guszti vállát) szerbusz, tovarís...

LAJOS (végre megembereli magát): Tovarís kapitány... mi... teater... Én... bonviván... Nem oficér... Ó nem báró... dehogyis báró... ő (Bandira mutat) nem pap... dehogyis...

REZSŐ: Nézd csak — érti. (A tiszt valóban értőleg bólogat, miközben alaposan szemügyre veszi őket.) Magyarázz még nekik valamit.

MISU: Ő (a táncosnőre mutat) ő... balett... (mutatja is) balett, tánci, tánci... balett. Verstéhen sie?

TIZEDES: Verstén? Nyemet? Nyemetcki szoldát?

TISZT (leinti a tizedest, a tiszt általában rendkívül nyugodt, gyanúsán nyugodt, még nem szólalt meg).

REZSŐ: Parlévü francé?... Sprechen sie dejs? Mert én nem.

(Rendőrpáncsnok és Maja felemelik a bőröndöket, és óvatosan el akarnak menni.)

TIZEDES Sztoj! Halt! Ferstén? Sztoj!

(Bandi és Maja ijedten leteszik a bőröndöt, Bandi mintha fel akarná emelni a karjait.)

MISU: Mi az istent akarnak ezek?

REZSŐ: Beszélj hát velük, Lajoskám. LAJOS: Kak... kak... hogy is kell mondani... kak pazsevájtye... Harasó, ocsiny harasó.

REZSŐ: No, majd én. Hitler kaput... harasó... Csehov... Puskin... harasó... (A többinek magyarázza.) Azt kéne neki megmondani, hogy mi játszottunk Csehovot... igenis, mi játszottunk Csehovot. Mondd meg neki, légy szíves.

TISZT: Ne kínlódni. Én értek magyarul. Kicsit.

MIND (óriási megkönnyebbüléssel): Ért... oh... ért...

TISZT: Látom, ez itt színház. Tyiá-

ter, da? És önök — színészek. Öltöztek mindenféleképpen.

MISU: Milyen jól mondja!

TISZT: Nagyon jó. Helyes. Színházat játszani, nagyon jó. *(Táncosnőhöz)* Á, balett, nagyon jó. *(Lajoshoz)* Ez például, ez a jelmez, ez ki?

LAJOS *(daliásan tiszteleg)*: Pinkerton sorhajóhadnagy a Pillangókisasszonyból, szolgálatjára.

TISZT: Majdnem megjárta vele — jól mondom? *(Tovább lép.)*

GUSZTI: Tiborc lennék a Bánk bánból, ha tetszik ismerni.

TISZT: Szimpatikus jelmez. Nagyon jó. *(Tovább lép.)*

MISU: Hamlet, dán királyi, vagy ahogy a vitéz katona mondta, Gamlet...

TISZT *(Bandi elé lép)*: Ön pedig... hogy is hívják... hogy is hívja az a francia... Molière... Tálaltam ki?

BANDI: Nem tetszik tévedni. *(Ahogy a tiszt tovább lép, keresztet vet.)*

TISZT *(Majához)*: Harasó! És vajon honnan lépett elő... szentéletű apáca?...

TÁNCOSNŐ *(nem bírja ki, nyikkanva nevet, de hirtelen szája elé kapja a tenyerét. A tiszt odapillant)*.

TISZT: Nem szentéletű. Mindegy. Nagyon jó. *(Meglátja a színpalán a „Mina nyet!” felírást.)* Látom, már jártak előttünk orosz katonák. Patrul, da? De miért vannak annyira megijedve? Mondják úgy is, begazolva. Begazolva. Miért vannak begazolva? Jól mondom?

REZSÓ: Kérem szépen... ha szabad megjegyeznem, nekünk még nem volt szerencsénk... ilyen egyenruhához...

LAJOS: Azt se tudjuk, hogyan szólítsuk, mi az ön rendfokozata.

TISZT: Százados vagyok. Kapitány. Jozif Andrejevics Kuzma, kapitány. Szovjet. Da.

MISU: Nagyon örülünk... Jozif... Andr...

TISZT: Jozif Andrejevics...

MISU: Mi ennek a színháznak a művészei vagyunk, s bár a társulat egy kicsit megfogyatkozott, igazgatónk sincs, összegyülekeztünk és azon tanakodtunk, hogy valamit játszani kéne.

LAJOS: A díszleteket leporolnánk...

GUSZTI: Átfestegetnénk...

REZSÓ: Újra színre lépünk, ugyebár...

TISZT: Nagyon jó. Én is akarok... ugyanazt. Színház. Da. Harasó!

MISU: És akkor ön megjelenik ezekkel a kedves... fiúkkal ugye... akna, ugyebár nincs, és ez megnyugtató...

TIZEDES: Kapitán! Tovariss kapitán! *(Felhívja a figyelmet a színpalán mögül kihallatszó zongorajátékra.)* Szlusajtye! *(Éppen valamelyik ismert német háborús induló hangjai erősödnek fel, talán épp az Erika. A tizedes meg a másik katona keményen megmarkolja a géppisztolyt.)*

TISZT: Választottak-e már? Téma? Színdarab. Tyeaterben?

REZSÓ: Ebben is még — van némi vita, bizonytalanság.

TISZT: Szerintem az aknák... jól mondom... aknák eltávolításával kellene kezdeni.

LAJOS: Akna? De hiszen már jártak itt... ide van írva: „Mina nyet!” Akna nincs.

TISZT *(ingerült)*: Nem mina nyet! Akna — van. Akna — van! Nem hallják? *(Mindenki odafigyel, tisztán, harsányan hallik a német induló a zongoráról. — A tiszt a tizedeshez.)* Vaszilij! *(Mutatja, hogy merre menjen. A katona sietve elindul, a színpalán mögé megy, s nemsokára, mintha két ököllel vágának a zongorára — aztán csend.)* No kérem — most már lehet. Játsszani. Kezdeni!

(F ü g g ö n y .)